

Na ptačí poloostrov a za hejkaly do Lázní Bohdaneč

GPS souřadnice: 50.0875732, 15.678598

Praktické informace

Délka trasy: 6 km

Obtížnost: Lehká trasa po rovině a zpevněných kamenitých stezkách. Výlet je možné jet s terénním kočárkem a na kole. Pejsky vzít můžete, ale v rezervaci musejí být na vodítku.

Vzdálenost od Prahy a jak se tam dostat: Po dálnici D 11 pojedete na Hradec Králové. Sjedete na 68. kilometru, zamíříte po směrovkách na Lázně Bohdaneč. Do města ovšem nedojedete. To až později, až si půjdete pro dáreček. Zaparkujete zatím tedy nedaleko benzínové pumpy u sochy Jana Nepomuckého.

www.idos.cz

Turistická mapa: Odkaz na mapy.cz

Parkování: Poblíž sochy Jana Nepomuckého na vedlejší komunikaci vedoucí z ulice Šípkova. Až si půjdete pro dáreček za tajenku, tak zaparkujte na placeném parkovišti na Masarykově náměstí nebo naproti autobusovému nádraží v ulici Pernštýnská. Ve všední dny za první hodinu zaplatíte 10 Kč -sobota, neděle a svátky parkujete bezplatně. Zcela bezplatně lze pak parkovat o víkendech a svátcích v ulici Pernštýnská.

WC: Veřejné WC najdete na autobusovém nádraží - nám. Bratranců Veverkových 588.

Možnost občerstvení: V centru města je například Hospoda pod radnicí nebo si můžete dát Kunětickou zmrzlinu v Pampeliškové kavárně. V létě je otevřena zmrzlina na náměstí - bývalá Cukrárna Nella.

Nejbližší další výlety agentury Velká dobrodružství: [Poděbrady](#), [Jaroměř](#), [Žulová stezka](#), [Slatiňany](#), [Hrádek u Nechanic](#).

Trasu pro vás prošla: Lucie Nachtigallová.

Trasu testovali sourozenci Jiří a Sára z Pardubic.

Postřehy dětí:

Jiříček (3 roky): " Hejkal dělá hů hů!"

Sára(9 let): "To byl pěkně strašidelný výlet. Hrozně moc se mi líbilo, jak všude byli ptáci a rybníky. Hejkala jsme nepotkali, ale dostali jsme na konci výletu zmrzlinku."

Popis výletu - Legenda pro rodiče

Milí cestovatelé,

dnešní výlet vás provede místy, na kterých si chvílemi budete připadat spíše jako u jezer ve Skotsku nebo v Pobaltí. Na zdejším poloostrově je ráj ptáků – jsou jich zde tisíce. Křičí, hnízdí, poletují vám nad hlavou a koupou se ve vodě. Další část naučné stezky vede po stopách osvíceného a podnikavého Viléma z Pernštejna, který v kraji zřídil více než 200 rybníků a před 500 roky nechal vybudovat stále funkční Opatovický kanál. Je fascinující! Pokud vás neohromí krásná příroda a tato technická památka, máme pro vás ještě malou procházku centrem Lázní Bohdaneč, které je od rybníků vzdálené pouze 2 minuty jízdy autem.

Díky Městskému úřadu Lázní Bohdaneč a Městsko-lázeňskému informačnímu centru máte tento výlet zdarma. Dárek za vyluštěnou tajenku si můžete vyzvednout v informačním centru ve středu města. Doplnovačka se luští jen na trase kolem rybníků.

P. S. Důležitá informace – kromě dalekohledu (máte-li) si do batůžku nezapomeňte přibalit také chleba (ten máte určitě). Proč? Přece kvůli hejkalům... :)

Dopis dětem

Ahoj, kluci a holky,

dnešní cesta za hádankou povede okolím Bohdanečských rybníků. Na **slatinných loukách**, v lesích a mokřadlech zde žijí chránění živočichové, ale také vodníci, rusalky a hejkalové. Proto je třeba být potichoučkou, abyste živé bájně bytosti moc nevyplašili.

Stejně jako u našich ostatních výletů jste také k dnešnímu dostali originální mapu s vyznačenou trasou. Pokud půjdete správnou cestou, budete se pozorně rozhlížet, číst texty a poslouchat, co říkají rodiče, jistě splníte všechny úkoly. Umíte-li už psát, doplňte podle uhodnutých slov tajenku a pečlivě ji uschovejte.

Pokud ji vyplněnou přinesete do informačního centra nedaleko budovy radnice, za její správné vyluštění dostanete malou odměnu.

Doplňovačka

Hurá do výletování! Jdeme na to!

Zaparkujte někde poblíž sochy světce blízko mostu nad Černskou strouhou, utáhněte tkaničky a rozhlédněte se. Než vyrazíte na poloostrov, zajděte si pro první slovo do tajenky k **soše**. Je to zpodobení **svatého Jana Nepomuckého**. Víte, kdo to byl?

Jan Nepomucký, původně Jan z Pomuku, žil v době krále Václava IV. Díky pilnému studiu a snaze to dotáhl až na generálního vikáře. Do Janova osudu krutě zasáhly velké spory mezi králem a arcibiskupem Janem z Jenštejna. Když Jenštejn překazil královy plány na vytvoření nového biskupství v západních Čechách, panovník se rozhodl provinilce krutě ztrestat. Nejen arcibiskupa, ale i všechny jeho podřízené. Arcibiskup uprchl, Jan z Pomuku a někteří další skončili na mučidlech. Jan mučení nepřežil. Katovi pomocníci ho mrtvého svrhli z Karlova mostu do Vltavy. Dodnes je tam označeno místo, kde se tak stalo. Na kamenném zábradlí je křížek a u něj většinou fronty. Kdo se ho dotkne, tomu se prý splní přání...

Rok po Janově smrti nastalo mimořádné sucho, což lidé považovali za boží trest. Navíc některé církevní kruhy ve snaze krále ještě více očernit začaly šířit zvěsti o Janově statečnosti. Prý jako zpovědník královny nevyzradil její zpovědní tajemství, a proto musel zemřít. Víra v Janovy nadpřirozené schopnosti byla dovršena po třech staletích. Po otevření světčova hrobu z lebky samovolně cosi vypadlo. Všichni se domnívali, že jde o jazyk – symbol faktu, že Jan ve věci královniny zpovědi držel jazyk za zuby. Záhadu vědci rozřešili v roce 1973. Dokázali, že načervenalá tkáň není jazyk, nýbrž část mozku se sraženou krví. Proč se ale rozhodla lebku opustit, stejně nikdo neví...

Záležitosti kolem Janova jazyka se v jednom ze svých epigramů věnoval Karel Havlíček Borovský. Napsal: *Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi svoji ruku, ať nám Bůh dá, co dal Tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě.*

Je to epigram, který se dá naučit nazpaměť za minutu, ovšem na střední škole za něj dostanete jedničku. Autorka textu ví... :) Zvládnou to rodiče do konce výletu? :)

Pro kontrolu vyplázněte jazyk. Neztratili jste ho, můžeme pokračovat. :)

Podívejte se na nápis pod sochou. Přečtete letopočet? A nápis?

1. Opište první písmeno z třetího řádku nad letopočtem.

Původně jsme vás chtěli nechat napsat první slovo, ale tak nějak není úplně jasné a jisté, kde začíná a kde končí... :)

Legendu máme za sebou, a tak rovnou vyrazíme na poloostrov. Pokud je mezi vámi nějaký jmenovec Nepomuka – tedy Honzík –, může jít první. :)

Jdeme po asfaltce doleva tak, že je k nám Janova socha zády. Napravo je hezký moderní dům a před námi kaštanová alej.

Alespoň polovinu cesty se budeme držet naučné stezky, která tudy vede. Není bohužel značená, ale poradíme si. Na stezce, která měří 7,5 km, je celkem šest zastávek s informačními tabulemi. Téměř celá vede mimo území rezervace, tedy nikoli po břehu rybníka, nýbrž okolním lesem nebo loukami. Nezakrytý pohled na hladinu **Bohdanečského rybníka** nabízí **pozorovací věž** na Polákově poloostrově. Rybník **Matka** nelze navštívit vůbec, leží v nepřístupném území rezervace. Alespoň tam mají zvířátka klid!

Ale za chvíli rybník uvidíte, nebojte.

Po dlažbě mezi kaštany jdeme asi 300 metrů. Nalevo vidíme benzínovou pumpu, napravo cedulky informující o tom, že se blížíme do **Ptačí oblasti**. Zde odbočíme doprava. Pokud s sebou máte pejska, je potřeba připnout ho na vodítko, aby nerušil vzácné druhy ptáků. Zvlášť při hnízdění to špatně snášejí.

Kdo vidí cedulku, která nás ke připnutí psů nabádá? Poznáte rasu pejska na obrázku? Nám trochu připomínal našeho. Argo je český horský pes a procházka se mu moc líbila. Na vodítku šel vzorně a choval se mravně. Sice jen tady, ale i to je úspěch. :)

Pěšinka nás vede po poloostrově. Víte, jaký je rozdíl mezi ostrovem a poloostrovem? S myšlenkou, že je jeden velký a druhý menší, jsi vedle, Andulko. :)

Poloostrov je výběžek pevniny do moře nebo jezera, který je ze tří stran obklopen vodou. Věděl by někdo, který je největší poloostrov na světě? Arabský. Je tak velký, že by se do něj vešla skoro celá Evropa. A plný hor a pouští...

Tady je to přesně naopak. Všude kolem rovinka a voda.

Bohdanečské rybníky jsou pozůstatkem rozsáhlé středověké rybníční soustavy.

Na počátku 16. století je založil **Vilém z Pernštejna**. Kdysi bylo na jeho pardubickém panství 213 rybníků o celkové rozloze asi 5486 ha. Polovina plochy všech rybníků byla závislá na vodě přiváděné z **Opatovického kanálu**. (Přejížděli jste ho těsně před parkováním, ale půjdeme kolem při cestě zpátky, a tak si o něm řekneme něco později.)

Vidíte mokřadla? A ptáčky? My viděli hejna hus a labutě. Byly jich tu desítky.

Přicházíme k tabulce, která vypráví o vodě. Najděte na fotkách květinu kosatec neboli iris. Kdo by se chtěl jmenovat Iris? Jak by to ladilo s vaším příjmením? Třeba naše výtvarnice, která pro vás namalovala mapu k výletu, by se jmenovala Iris Žalská.

2. Napište, jakou má kosatec barvu.

Vidíte nějaký u vody?

Na mapě si můžete zkontrolovat, zda jsme opravdu na poloostrově. :)

Kousek odtud už také zahlédnete dřevěnou budku na nohách. Ne, není to chaloupka na kuří nožce baby jagy z *Mrazíka*. Tak daleko by kuří nožka nedoskákala. Ani to není bouda čarodějnice z filmové pohádky *Tři bratři*.

Máte *Tři bratry* rádi? Film nabízí hned tři pohádky. Vzpomenete si, které to jsou?

Která je vaše oblíbená?

Na **Polákově poloostrově** stávala do roku 2015 jednoduchá dřevěná ornitologická pozorovatelna připomínající myslivecký posed. Kvůli špatnému stavu však musela být v létě 2015 odstraněna. Už rok poté ji naštěstí nahradila nová osm metrů vysoká pozorovatelna. Také dřevěná. Je z **ubového a modřínového dřeva, krytá rákosovou střechou**. Umožňuje krásný výhled na větší část Bohdanečského rybníka a přilehlé okolí. Kdo se na výlet vybaví dalekohledem, může navíc sledovat hnízdící ptáky. Odborníci toto místo považují za významnou ornitologickou lokalitu. Spatřit tu můžete řadu vzácných druhů. Slavíka modráčka, bahňáka, bukače velkého, ťuhýka obecného, racka, čírku, chřástala kropenatého, kachnu či jeřába popelavého, ... Zajímavostí je, že za tahu se pravidelně objevují orlovec říční, orel mořský, volavka bílá a kormorán velký. Hohol severní, sýkořice vousatá, slavík modráček, chřástal kropenatý, cvrčilka slavíková, rákosník velký a moudivláček lužní zde s oblibou hnízdí.

Kdo má dalekohled? Kterého ptáčka jarabáčka vidíte, ťuhýci? Představte si, že se zde vyskytuje více než 172 druhů.

Jeden z nich je krásný bílý pták uctíváný jako symbol krásy, půvabu, ladnosti a elegance. Je také považován za nejvěrnějšího tvora. Při námluvách si partneři zobákem navzájem probírají peří, dotýkají se krky. Někdy tak jejich hlavy a šíje vytvoří obrazec ve tvaru srdce. Je jedním z nejtěžších létajících ptáků na světě. Váží 7 až 12 kilogramů, létá rychlostí až 60 kilometrů za hodinu a má průměrně 25 000 per.

V období tahu překonají tito bílí krasavci až 3 200 kilometrů, v hejnech jich bývá kolem 40. Létají v noci, kdy je vzduch chladnější, a směle i ve výšce téměř 9 kilometrů.

3. Jak se jmenuje pták?

To bylo snadné, že? Z pozorovatelny určitě nějaké uvidíme. Také se zde dozvíme, proč se **pozorovatelna** jmenuje Musílkova. Podle jednoho z nejvýznamnějších českých ornitologů první poloviny 20. století Josefa Musílka (1885–1941).

Dokázali byste říct, co je ornitologie? Je to nauka o ptácích.

Dál cesta nevede. Leda byste byli ninjové a uměli chodit po vodě. :)

Takže se vracíme k Nepomukovi. Od něj vyrazíme na okružní trasu. Než však k němu dojdeme a s ptáčky se rozloučíme,

ještě si o nich něco řekneme.

Místo, kterým procházíme, je totiž důležitou zastávkou tažných ptáků.

Víte, co jsou tažní ptáci? Když nastane podzim a je jasné, že co nevidět přijde zima, tažní ptáci odtáhnou. Což znamená odletí. Kam? Do teplejších krajín na jihu. Čeká je daleká cesta, třeba i přes moře. V jižních krajích je teplo a dostatek potravy. U nás by se tito ptáci v zimě neživili. K tažným neboli stěhovavým ptákům patří třeba vlaštovka, jiříčka, husa velká, čáp, špaček, skřivan a kukačka, ... Taky slavík. To je jistota! O slavíkovi toho víme docela dost, protože autorka tohoto textu se jmenuje stejně. Slavík se německy řekne *nachtigall*... :)Jak prosté! Přitom to nikdy nikdo nenapíše správně!

Odborníci potvrdili, že různé druhy ptáků netáhnou každý rok stejnými místy. Pravdivé není ani tvrzení, že předlouhou trasu většinou absolvují v jednom zátahu, bez jakékoli přestávky. Většina stěhovavých ptáků letí pouze několik hodin denně. Zvládnou něco přes sto kilometrů denně. Například běžný denní průměr vlaštovky je 200 km. Dělají si přestávky. Přistanou, odpočinou si, nakrmí se. Mnozí řidiči by si z nich měli vzít příklad. Je-li nevlidno, klidně si přestávku protáhnou na pár dní. Cesta na africký kontinent jim tak může trvat i pár měsíců.

Konečně jsme se vrátili na start výletu... Musíme překročit potok a hned za ním se vydat po **cyklostezce č. 4040**. Najděte cedulku, ať to trefíte napoprvé. Vzhledem k tomu, že zde není naučná stezka značena, jsme to popletli, šli nejprve k domům a pak úplně opačně. :)Poučte se z našich chyb!

Že jste cestu trefili, poznáte podle rozličných a často podivně opravovaných plotů a stříbrné maringotky, kolem nichž půjdete.

Kdo vidí plot z velkých jehličnatých stromů? Co je to za stromy? Kdo už vidí naučnou tabuli? Najděte na tabuli obrázek rosničky.

4. Jak se rosnička jmenuje latinsky?

Rosnička je na rozdíl od ropuchy velice oblíbená. Když ji poprvé uvidíte živou, užasnete. Je mnohem krásnější, než ji znáte z obrázků. Drobná zelenavá žabička dokáže své zbarvení poměrně rychle změnit podle toho, kde se nachází. Má dlouhé a na konci rozšířené prsty, které používá jako přísavky. Krásně se jimi udrží na rostlinách. Z našich žab je právě rosnička nejméně vázaná na vodu. Letní čas prožije na stromech, na keřích a podobně. Jen na kratičkou dobu – třeba na den nebo dva – se vydá do vody, aby se mohla rozmnožit.

Místa, kudy kráčíme, si oblíbily nejen rosničky, ale také řada dalších živočichů. Mnozí jsou náramně vzácní. Stejně je to s kytíčkami. Soustava obou rybníků – Bohdanečského a Matky – s okolními rákosinami a vlhkými loukami bývala v minulosti jednou z nejbohatších botanických lokalit.

Z nejvzácnějších rostlinných druhů je uváděn především *hlízovec loeselův* a *zevar nejmenší*. Během mykologického průzkumu zde bylo nalezeno téměř 300 druhů vyšších hub (to jsou ty, co mají více buněk). Zbytek rostlin vám tak dobře nedokážeme popsat, ale najdete je na obrázcích tabulí.

Co na tabulích nenajdete, jsou dvě pohádkové bytosti, které zde samozřejmě také bydlí: vodníci a hejkalové. Zdejší vodníci jsou plaší. Každý si hlídá svůj rybníček a s nikým se moc nekamarádí. Zato hejkalové, ti nadělají rámusu! Slyšíte je?

Hejkal je český lesní démon. Také se mu říká hýkal či hejkadlo. Nebo divý muž. Jeho jméno je odvozeno od děsivého volání, které vydává. Nikdy na hejkání nereagujte, neodpovídejte, nepokoušejte se hejkat taky. Je to krajně nebezpečné. Hejkal na to čeká. Podle hlasu určí vaši polohu, skočí vám na záda a prožene vás po lese. V lepším případě vás k smrti utáhá, v horším roztrhá. Nejmocnější hejkalové se údajně vyskytovali na Plzeňsku, ale i zde jich je hodně. Podívejte se na lužní lesy kolem sebe. Tam mají úkryt! A ty bažiny!

Jak hejkal poznáte? Vypadají jako muži porostlí srstí či mechem. Na hlavě nosí kytici kapradin. Projevují zvýšený zájem o dívky a ženy. Unášejí je a pojmají za manželky. Pokud jim utečou, zle se jim pomstí. Rádi také děsí poutníky a odvádějí je z cesty. Pokud se před hejkalem chcete uchránit, nehoukejte, mějte na nohách botky, otočte si kapsy a mějte u sebe chléb. Máte? Tak se nemusíte ničeho bát!

Nalevo možná uvidíte za skupinkou březek hejkalí skryš. Je postavená z větví, vypadá jako stan.

Teď ovšem hledáme na pravé straně tyč s bílou cedulkou. Je na ní napsáno: Státní .... . Poškození se trestá.

5. Doplňte slovo.

Vidíte stromy, které jsou nakloněny na jednu stranu, jako by se právě chystaly spadnout? Možná se o ně opíral hejkálek...

Po pravé straně za chvíli můjím tří **Zábranské rybníky**. Jsou využívány k chovu ryb.

Kdo rybky rád? Kdo mívá kapra o Vánocích? A kdo ho ani o Vánocích nejí? O tom také něco víme! :)

Nyní je správný čas povědět si něco o Vilémovi! Tak si sedněte na hráz, chvíli odpočívajte a poslouchajte. Boty raději nezouvejte, chleba nejezte. Však víte proč, že? Hůůůůů...

Vilém z Pernštejna je jednou z nejvýznamnějších historických osobností kraje. Na přelomu 15. a 16. století zavedl na Pardubicku třístupňový chov kapra. Především však vybudoval soustavu 250 rybníků. Největší byly v okolí Bohdanče, tedy tam, kde se právě nacházíme. Proto zde také vzniklo sídlo rybníční správy s úřadem fišmistra a haltýři.

Co je haltýř? Něco jako sádka. Co je sádka? Místo určené k uchování živých ryb. Buď uzavíratelná dírkatá nádoba ponořená pod vodou, nebo ve středověku malý rybník. Býval poblíž řady hradů.

Vilém přišel do Pardubic v roce 1491 z Moravy, kde už zdědil rodové panství. Stal se z něho dnešními slovy podnikatel, který se rozhodl investovat do rybníkářství. Není divu, bylo nejvýnosnějším odvětvím tehdejší doby. Kromě Pardubic si Vilém z Pernštejna vybral ještě Třebíčsko a Hlubokou nad Vltavou. Dostal od krále právo vyplatit staré zástavy. Na obrovských plochách získané půdy pak mohl budovat rybníky. Pardubické panství zakoupil do dědičného vlastnictví a přesunul na ně svoje sídlo. V té době byli Pernštejnové v českých zemích nejbohatším rodem. Měli asi třikrát víc majetku než Rožmberkové.

Vilém z Pernštejna proslul vstřícným vztahem k poddaným a náboženskou tolerancí. Majetek i postavení později odkázal synům. Zastával prestižní úřady u dvora, byl třeba nejvyšším královským hofmistrem. Hlavně však byl majitelem rozsáhlých panství od Moravy po jižní Čechy. Významná osobnost konce 15. a počátku 16. století zemřela 8. dubna 1521 ve věku 85 let.

Pernštejnové drželi pardubické panství od roku 1491 do roku 1560. Když však přešel majetek za časů posledního vlastníka Jaroslava z Pernštejna nuceným prodejem v roce 1560 do rukou císařské komory, rybníkářství začalo upadat. Při odchodu Pernštejnů bylo na panství 230 rybníků, v roce 1651 v době panování Ferdinanda III. celkem 262 rybníků, ale v roce 1743 za Marie Terezie už jen 157. Rybníky byly vypuštěny, zalesněny nebo zanikly kvůli pozdějšímu rozvoji zemědělství a dalšího průmyslu. Na Pardubicku naštěstí řada rybníků přežila až do 19. století.

Další významné změny nastaly až po roce 1993. Po mnoha letech došlo v oblasti Pardubic k obnovení starého dobrého rybníčního hospodaření. Rybníkáři budováním rybníků obohatili krajinu o nové vodní plochy, při nichž se vytvořily nové přírodní ekosystémy.

Mimochodem... Rybníky bývají napouštěny až po okraj jen do konce února, aby nedošlo k omezení hnízdění vodních a mokřadních ptáků.

To bylo k historii... Teď k další pohádkové bytosti, která zde přebývá. Určitě nás právě teď sleduje od velké železné zelené stavby u jednoho z rybníků. Vidíte ji? A vidí někdo vodníka?

Pohádková postava vodníka se nevyskytuje jen v českých pohádkách. Pod rozličnými jmény na ni narazíme také v jiných mytologiích – německé (wassermann), polské (topielec) nebo ruské (vodjanik). Ať jsou však vodníci jakékoli národnosti, sídlí v rybnících, potocích, jezerech či řekách. O své domovy se starají. Pečují o čistotu vody a jejího okolí, a zejména o vodní živočichy. Tradiční český vodník často sedává na vrbě vedle svého rybníka a bařá z dýmky. Většinou má zelenkavou pleť, dlouhé zelené vlasy a blány mezi prsty. Je oblečen do zeleného fraku a kalhot a má klobouk s pentlemi. Někdy chodí bos, jindy obut do červených holínek, ale vždy mu z šosu kape voda. Nejvěrněji zachytil vodníky na svých obrázcích Josef Lada. Nejspíš nějaké osobně znal. Postava vodníka přiměla K. J. Erbena k napsání stejnojmenné básně do sbírky *Kytice*. I filmový průmysl se vodnickou tematikou inspiroval. V roce 1974 natočil režisér Václav Vorlíček film *Jak utopit Dr. Mráčka aneb Konec vodníků v Čechách*.

6. Jak se jinak řekne vodník?

Znáte nějaká vodnická jména? Často začínají na Č nebo na V. Čepeček, Česílko, Volšoveček, Vlnka, Vrbička...

Dokázali by rodiče dát dohromady alespoň jednu sloku ze slavné Erbenovy básně? Tak schválně...

Na topole nad jezerem

seděl vodník podvečerem:

„Sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije niť.

Šiju, šiju si botičky
do sucha i do vodičky:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije niť.

7. Jak se jmenoval Erben prvním křestním jménem?

Nebojte, rodiče poradí, od maturity ještě neuplynulo tolik času. My jim věříme! :)

Přicházíme ke křížení dvou cyklostezek. Naučná by nás vedla doleva, jak je ten železný rám. My vyrazíme doprava.

Proč je na cestě žlutočerná konstrukce? Aby neprojelo auto? Nebo koník?

Konečně jsme u slavného **Opatovického kanálu**. Chvilku se zdržíme. Vypadá, jako by tady tekli odjakživa. Ale netekl. Byl uměle vytvořen. Už dávno, je mu více než 500 let. Je tady někdo stejně starý? I když sečtete všechny vaše roky dohromady? Asi by vás stejně muselo být opravdu hodně... :)

Opatovický kanál je významná stavebně-technická, ale i přírodní památka srovnatelná s jihočeskou Novou řekou či Zlatou stokou. Kanál vlastně není jeden, jde o důmyslnou soustavu kanálů, které přivádějí vodu z Labe a odvodňovacích struh. Kanál dosahoval délky 34,7 km, dnes je jeho délka 26 km. Bylo na něm postaveno 32 mlýnů, dva jsou dodnes v provozu. V obci **Břehy**, kde vyrábí elektřinu, a v **Lázních Bohdaneč (ten uvidíte na konci výletu)**.

Abychom pochopili důvod vzniku tohoto důmyslného díla, musíme se podívat do dávné historie.

Labe kdysi teklo údolím tzv. Bohdanečské brány. Když si později řeka prorazila koryto dnešním směrem, zůstala na Pardubicku velká oblast s mokřinami a močály. V druhé polovině 11. století vznikl v Opatovicích nad Labem klášter. Benediktini začali kultivovat půdu, zakládali rybníky a stavěli kanály. Tak se poprvé zrodila i část umělého koryta Opatovického kanálu. Právě tohoto základu využil později Vilém z Pernštejna. Uvědomil si, že jde o významnou hospodářskou oblast, a dobře věděl, jak využít její potenciál. Území a půdu musel ale zkulturnovat mnohem víc, než to zvládli mniši. Protože se vyznal ve vodohospodářství, pustil se do velkorysých projektů. Jak už jsme si říkali, začal budovat nejrozsáhlejší rybníční soustavu v českých zemích. Opatovický kanál ji měl napájet.

Přejdeme most a hned za ním se otočíme. Na stromě je cedulka, na které je mimo jiné nápis **Labe 27**. Najděte v textu název živočicha a...

8. Opište jméno ryby.

Pokračujeme po pěšině až hlavní silnici, na kterou ovšem nedojdeme. Odbočíme doprava po šipkách s nápisem **GOLF**. Mineme **Indood Golf Bohdaneč**, osmnácti**jamkové mistrovské hřiště** v sousedství Lázní Bohdaneč. Hřiště bylo citlivě zasazeno do existující přírody a v tomto směru patří mezi jedny z nejkrásnějších 18jamkových hřišť u nás.

Ale zpátky ke kanálu, který si teče jen pár desítek metrů od nás po pravé ruce.

Jak už bylo zmíněno, v roce 1498 získal Vilém z Pernštejna do dědičného vlastnictví jez a přírodní kanál vybudované opatovickými benediktiny. Začal je vylepšovat, a hlavně prodlužovat. Stavitelem kanálu byl perňštejnský fišmistr Kunát Dobřenský z Dobřenic. Jednoduché to nebylo, vzhledem k propustným štěrkopískovým náplavům se muselo koryto téměř po celé délce těsnit jílem. Hlavní část stavby byla dokončena v roce 1514. Nejdůležitějším posláním kanálu bylo napájení rybníků. Umělý vodní tok ale poháněl také několik vodních zařízení, zejména mlýny a pily. Kanál plnil svou funkci i v časech, kdy sláva pardubického rybníkářství již pohasínala. V 19. století byla řada rybníků zrušena a u Semína prokopáno nové koryto směrem k Labi, takže se délka Opatovického kanálu zkrátila. Zásadní změnou byla také výstavba opatovické elektrárny, z kanálu byla vybudována odbočka.

Opatovický kanál je dnes kulturní památkou. Správcem vodního díla je Povodí Labe. Šíře koryta na začátku kanálu dosahuje asi 15 m, u ústí do Labe jsou to necelé tři metry. Hloubka se pohybuje mezi jedním a dvěma metry. Kvůli zarůstání vodními rostlinami se musí kanál jednou za několik let vypustit a chemicky ošetřit. Děje se tak většinou v podzimních měsících. Kanál vysychá přibližně dva týdny, vlastní čištění zabere přibližně šest týdnů.

Pěšina nás vede mezi poli. Nalevo už vidíte kostel, u kterého za chvíli zaparkujeme, napravo včelí úly. Kdo rád med? My moc. Na čerstvém chlebu s máslem! (Ne na tom, co vás chrání před hejkaly!) Znáte nějakou pohádkovou včelku? Třeba Máju? Jak se jmenoval její kamarád?

V úlu je matka jediná samice s vyvinutými pohlavními orgány. Dělnice je mají zakrnělé. Každé včelstvo má jen jednu dospělou matku a každá matka se páří jen jednou životě. Ovšem se 6 až 10 trubcí. Sperma si pak uchovává v semenném vaku po celý život. V případě úhynu matky se jedné nebo více dělnicím aktivují vaječníky, jenže dost zbytečně. Páření stejně nejsou schopny. Kladou jen neoplozená vajíčka, z nichž se líhnou výhradně trubci. Proto se těmto náhradním matkám říká trubčice. Trubčice již nikdy nepřijmou novou matku, a tak je včelstvo odsouzeno k zániku. Trubcokladná matka je pro každého včelaře komplikací, ovšem trubčice hotovým neštěstím.

Včela má na hlavě pár takových „antének“, které používá k čichání a hmatání.

9. Jak se jmenuje část hlavy se smyslovým orgánem?

Poradíme, že začíná na písmenko T.

Pomaličku se blížíme ke vsi. Což znamená, že budeme v cíli asi za 10 minut. Držíme se ulice **Škroupovy**, odbočíme až téměř na jejím konci doprava do ulice **Kosinovy**. Protože máme chvíli času, řekneme si něco o lázních, do kterých si pojedeme pro dáreček. :)

*Se vznikem lázní je spjata jméno bohदानeckého rodáka Jana Veselého, který byl v 90. letech 19. století nájemcem rybníčního hospodářství pardubického velkostatku a předsedou Vodního družstva pro regulaci Rajského potoka. Účelem družstva bylo odvodnit luka a upravit povodí Rajského potoka tak, aby se v městečku Bohdaneč snížila vlhkost. Právě tady se zrodila myšlenka zřízení lázní. Jan Veselý věděl, že Rajský potok protéká vesnicí Libišany, kde má jeho otec pronajatá rozsáhlá luka a odkud si zájemci za mírný poplatek odvázejí rašelinu na topení. **První lázeňská sezona byla zahájena v srpnu 1897** v prostorných vzdušných místnostech bývalého lihovaru. Vznikla lázeňská budova se strojovnou, třemi kabinami pro muže, odpočívárnou pro 15 pacientů a bazénem. Na protější straně byly 4 kabiny pro ženy, každá s dřevěnou vanou. Nechyběly místnosti k odpočinku a zábalům po **slatinných koupelích**. Dodnes můžeme spatřit uprostřed lázní poměrně vysoký starý cihlový komín, jediný pozůstatek prvního lázeňského domu. **Obec Bohdaneč koupila lázně v roce 1911**, tedy v době, kdy byl starostou obce bratr zakladatele František Veselý.*

Došli jsme na konec Kosinovy. Rozloučíme se s Opatovickým kanálem a naposledy ho dnes přejdeme. Napravo vidíme **Přední mlýn**. Je to obrovská stavba a mlýn je dodnes funkční. Právě zde čeká poslední písmenko do tajenky. Najděte na mlýně letopočet.

10. Opište první číslici.

A je to! Už vidíme místo, odkud jsme vyráželi, sochu Jana Nepomuckého a také tajenku. Že nevíte, co to je? Řekneme vám to.

Bublinatka menší (*Utricularia minor*) je vodní masožravá rostlina nevytvářející kořeny. Je silně ohrožená, u nás roste jen asi na padesáti lokalitách. Objevíte ji v mělkých rašelinových částech rybníků či v porostech ostřic nebo rašeliníků v tůňkách na rašeliníštích a slatiništích. Někdy i ve starých mělkých pískovkách, často jako obojživelný druh na mokřím substrátu. V okolí Bohdanečských rybníků se jí docela daří.

Je menší a docela přizpůsobivá. Toleruje velmi měkkou i středně tvrdou vodu s pH od 3,5 do 9, což znamená, že snese jak kyselou, tak zásaditější vodu. Nesnáší zelenou rybníční vodu ani zarůstání mokřadních stanovišť hustými porosty rákosin a ostřic. Což je určitě hlavní příčina jejího vytrácení v posledních 40 letech. Má žluté kvítky, a kdo měl štěstí, mohl si jí po cestě všimnout.

Po skončení výletu si s vyluštěnou tajenkou zajedte do Informačního centra Lázní Bohdaneč pro dáreček. Centrum najdete v centru. Jak jinak... Doporučujeme procházku po okolí.

Doufáme, že se vám dnešním výlet s tajenkou líbil, a těšíme se na některém našem dalším výletě na shledanou!

Tip na závěr: krátký okruh centrem Lázní Bohdaneč

Zaparkujeme na náměstí a podíváme se na krásný kostel sv. Máří Magdaleny z roku 1737.

Ve věži dostavené v roce 1860 je světnice „věžného“. Původně prý byla dokonce vytápěná! Zajímavostí je, že ve střeše je vidět komín pece z věžní světnice. **Kdysi byl na věži** kromě hodin i orloj – dílo **Abrahama Chrudimského** z roku 1646. Bije zde 5 zvonů. Podle pověsti se při slévání velkého zvonu v roce 1603 přiblížilo několik jeptišek a naházely do formy dukáty, aby „zvon též zlatem zněl ke cti a slávě Boží“.

Vzácnými ozdobami svatostánku jsou **sochy řezbáře Ignáce Rohrbacha**. Do roku 1907 zde hrály **varhany**, které byly jednou třetinou varhan ze zrušeného kostela v Sedlci u Kutné hory. Druhá třetina je v Přelouči, o třetí se dodnes neví. Současné varhany byly koupeny v roce 1907 a roku 1994 restaurovány

Přes náměstí se vydáme k překrásné budově radnice.

Rozlehlé **náměstí** je přirozeným centrem lázeňského města. Právě zde – tedy na křižovatce cest Pardubice–Chlumeč nad Cidlinou a Přelouč–Hradec Králové – vznikla ve 14. století osada Bohdaneč.

Radnice na náměstí byla postavena v roce 1530 na místě tří měšťanských domků. Zhoubný požár roku 1772 zničil 78 domů, faru, pivovar, věž kostela a také starou radnici, která zůstala několik let nezastřešená. Rozsáhlé opravy a barokizace (4 oblouky arkád, na průčelí atika s vázami a bustami císařů) byly dokončeny podle projektu stavitele Jedličky roku 1783. V roce 1912 byl do budovy zaveden vodovod a roku 1930 bylo ve dvou síních otevřeno **městské muzeum**.

Vidíte krásný znak nad vchodem?

Městského znaku užívali Bohdanečtí odedávna. Romantická pověst praví, že žebřík do znaku obdrželi na paměť své chrabrosti, ježto spolu s Pardubickými byli první na hradbách při dobývání města Milána v roce 1158. Skutečnost je zřejmě prozaičtější. Panství a s ním i Bohdaneč vlastnili kromě jiných též páni z Miletínka, kteří měli ve znaku šachovnici, a Zub z Landštejna, příbuzný s rodem pánů z Choustníka, majících ve znaku žebřík. Další ozdoby znaku jsou z doby pozdější. Přesné datum neznáme, avšak **v privilegiích potvrzených Bohdančí císařem Leopoldem I. v roce 1685** je takto bohatý znak přesně vykreslen. Jednotlivé postavy a předměty symbolizují lidské vlastnosti, anděl lásku, orel sílu a koruna moc.

Od radnice vede modrá turistická značka do parku ke **slunečním hodinám**. Jde o tzv. analematické sluneční hodiny, na nichž se čas měří pomocí hodinových úhlů. Pro správné měření je zapotřebí lidského stínu. Podrobnější návod najdete na informační tabuli u hodin. Je to velmi jednoduché, jen potřebujete, aby svítilo sluníčko.

Stojíme přímo u **pavilonu Veselý**, vstupní brány do lázní. Byl pojmenován po bohदानěckém rodákovi a zakladateli lázní Janu Veselém, o kterém jsme již mluvili. Součástí pavilonu Veselý jsou také -Medical Wellness Clinic, tělocvična, konferenční prostory, solná jeskyně a plavecký bazén s přírodní minerální vodou, celoročně zahřívanou na 29 až 30 °C. S ostatními pavilony je propojen kolonádou.

Asi neznámější stavbou je zde ovšem **pavilon Gočár**. Najdeme ho o pár desítek metrů dál. Patří mezi perly kubistické architektury a nese název podle svého tvůrce – slavného architekta Josefa Gočára. Pavilon postavil v letech 1910 až 1913 stavitel Josef Novotný z Prahy.

Lázeňský park, který se rozprostírá na ploše 17 ha, má svou dominantu, a to **lázeňský komín**. Najdeme ho v parčíku mezi pavilony. Je to ten, který zbyl z původní lázeňské budovy. Hnízdí na něm čáp – symbol zdejších koupelí. Hnízdo bylo na komín umístěno roku 1898 na návrh Františka Veselého, bratra zakladatele lázní.

Projděte si nyní park tak, jak chcete. Pak se vraťte k radnici. Kousek od ní v Pernštýnské ulici najdete budovu **informačního centra**, kde na vás čeká dáreček. Nezapomeňte poděkovat, protože tento výlet máte zdarma jen díky městu, a právě informačnímu centru, kterému tímto i my děkujeme za poskytnuté materiály, z nichž jsme čerpali informace.

A co můžete vyhrát?

Tajenku posílejte na e-mail veldo@veldo.cz. Můžete ji také poslat ve zprávě na náš Facebook "Velká dobrodružství". Každý měsíc vylosujeme jednoho z výletníků, kterému pošleme našeho **Lumpardíka z podhradí**. Vždy připojte celé jméno, adresu a také kód výletu.

Výlet stažen z www.veldo.cz | © Velká dobrodružství

Vytvořeno: 05.07.2026 04:22